פינחס ג

א. בפרשתנו עה"פ[1] ביום השמיני עצרת תהי' לכם, מעתיק רש"י מן הכתוב „עצרת תהי' לכם" ומפרש: „עצורים ב־עשיית מלאכה דבר אחר עצרת עצרו מלצאת מלמד שטעון לינה" (ואח"כ ממשיך „ומדרשו באגדה כו'", כדלקמן ס"ג).

וכתב הרא"ם[2] שפירושו השני של רש"י („עצרו מלצאת") מקורו בספרי על פסוק זה, „כדתניא בספרי ביום השמיני עצרת עצרו הכתוב מלצאת הרי שהביא קדשיו מבית פגי לירושלים שומע אני יאכלם בירושלים וילך וילין בבית פגי ת"ל ביום השמיני עצרת תהי' לכם עצרו הכתוב מלצאת . . אין לי אלא יו"ט האחרון שעצור מלצאת יו"ט הראשון מניין ודין הוא הואיל וזה קרוי מקרא קדש וזה קרוי מקרא קדש מה זה עצור מלצאת אף זה עצור מלצאת".

ולכאורה צ"ע: כבר נת' כמ"פ בארו־כה שדרכו של רש"י, בפירושו על התו־רה, לפרש פשוטו של מקרא, ולא להביא דרשות רז"ל בפסוקים, ופשיטא שאין לומר שרש"י מסתמך בפירושו שהלומד יעיין בדברי רז"ל כדי להבין דבריו, ו־מה גם במקום (כבנדו"ד) שרש"י אינו מציין מקורם („כדאיתא בספרי" וכיו"ב). א"כ יש להבין מ"ש רש"י כאן „מלמד שטעון לינה", ואינו מבאר מהותה ועניגה של לינה זו — זמנה ומקומה (וטעמה).

ויתירה מזו: רש"י בפירושו לש"ס פירש בכ"מ[3] שהלינה היא במוצאי יו"ט (ובירושלים), ואם בפירושו לש"ס צריך רש"י לפרש זמנה (ומקומה) של לינה זו א"כ עאכו"כ שהי' לו לפרש דבר זה ב־פירושו על התורה שהוא לפי פשש"מ השייך (גם) לבן חמש.

[ובפרט שבמק"א בפירושו לש"ס[5] כ' שזמנה של לינה (בחה"פ*[5]) הוא (לא ליל מוצאי יו"ט, אלא) „לילה הראשון", היינו שזמן הלינה הוא בלילה הראשון ד־יו"ט**[5] (וכמפורש ברש"י שם, שדין לינה לא בא לאסור חזרה „לביתו ממש" — „דהא יו"ט הוא, ועוד דקא בעי לאיתויי עולת ראיי'" — אלא שאסור ללון „חוץ לחומה בתוך התחום")].

וא"כ הו"ל לרש"י לפרש כאן אם ה־לינה היא בליל יו"ט או בליל מוצאי יו"ט.

[ולדוגמא: כשחל שמע"צ ביום ה', האם ה„טעון לינה" דשמע"צ כוונתו — הלילה בין יום ד' (כ"א תשרי) ליום ה' כ"ב תשרי (היינו מוצאי הושע"ר, תחלת שמע"צ), או הלילה בין יום ה' ליום ו' (מוצאי שמע"צ)].

---

1) כט, לה.

2) בפרש"י כאן.

3) סוכה מז, סע"א ואילך. חגיגה יז, סע"א ואילך. ועד"ז ברי"ה ה, רע"א („ליל חולו של מועד").

4) סוכה שם.

5) פסחים צה, ב ד"ה טעון לינה.

*5) ראה הערה הבאה.

**5) להעיר משפת אמת לזבחים צז, ב.

אבל ראה זרע אברהם לספרי ראה (טז, ז) ועוד, שהלינה דליל יו"ט דפסח הוא מצד הקרבת הק"פ בי"ד, וא"כ הלינה בשאר יו"ט (מצד קרבנות החג) היא בליל מוצאי יו"ט.

ועוד: להלן בפ' ראה[6] פירט רש"י „שטעון לינה ליל מוצאי יו"ט", ולא הסתפק לומר „מלמד שטעון לינה", אף ששם לכאורה הוא דבר מובן מעצמו — דהרי מפרש שם הפסוק „ופנית בבוקר" — „לבקרו של שני" [היינו בוקרו של יום א' דחול המועד], ולכן, גם אם הי' ממשיך לאח"ז רק „מלמד שטעון לינה" (בלי התיבות „ליל מוצאי יו"ט"), הי' מובן שהכוונה ללילה זה — ומ"מ נחית רש"י לפרש „ליל מוצאי יו"ט" — ומהו הטעם דכאן השמיטו?

ב. גם צריך להבין: ידוע דכשרש"י מביא ב' (או יותר) פירושים בכתוב ה"ז מפני שבכל א' מהפירושים יש קושי מה שאינו בהשני, אלא שהקושי בפי' ה־ראשון אינו גדול כ"כ כהקושי בפי' השני, ולכן הוא ראשון. וצריך ביאור בנדו"ד: מהו הקושי בפי' הא' שהוצרך רש"י להביא פי' שני, ולאידך — במה קשה הפירוש השני (בפשש"מ) יותר מ־פירוש הראשון.

יש מפרשים[7] דלפי' הא' קשה „מאי שנא רגל זה דאיקרי עצרת טפי משאר רגלים, הא כולהו נמי עצורים בעשיית מלאכה". ולפי' השני קשה „דהלינה היא בלילה שלאחריו ואיך נאמר שיום החג עצמו נקרא עצרת ע"ש שטעון לינה (בלילה של)אחריו ועוד דהא יו"ט ראשון נמי טעון לינה ומה שנא יו"ט האחרון דאיקרי עצרת טפי מיו"ט ראשון".

אמנם צ"ע בדבריהם, דהרי הטעם להבאת הפירוש השני הוא (כנ"ל) משום שלפי פירוש זה מסולקות הקושיות שישנן על הפירוש הראשון, אבל לפי הביאור הנ"ל, גם לפי' השני ישנה אותה הקושיא שעל הפירוש הראשון[8]: „מאי שנא יו"ט האחרון . . מיו"ט הראשון"[9]?

וגם בגוף הקושיא הנ"ל שעל הפירוש השני צריך ביאור: א) מה שהקשו איך יתכן שיום החג עצמו ייקרא עצרת ע"ש שהוא טעון לינה בלילה שלאחריו — הרי ברש"י לא נתפרש כלל זמן הלינה, אם הוא בליל יו"ט או בלילה שלאחריו (והרי גם בפירושו לש"ס מצינו דמפרש (או שקורא שמה) דהלינה היא בליל יו"ט, כנ"ל), ולמה לא נפרש דקאי על „ליל יו"ט"? ב) ומה שהקשו עוד „דהא יו"ט ראשון נמי טעון לינה ומה שנא יו"ט האחרון כו'", הרי (בפשוטו של מקרא) לא נתפרש בכתוב (או בפרש"י) דיו"ט ראשון טעון לינה[10].

ג. להלן ממשיך רש"י „ומדרשו ב־אגדה לפי שכל ימות הרגל הקריבו

---

6) טז, ז.

7) משכיל לדוד כאן. וראה גם רע"ב על פרש"י כאן.

8) ואולי אין כוונת המשכיל לדוד לפרש עדיפות דפי' הא' על פי' השני כ"א הקושיות שישנן על ב' הפירושים שלכן הוזקק רש"י להמשיך בפי' (שלישי) ומדרשו באגדה כו'.

אבל — אין זה משמעות לשונו.

9) בשפ"ח: דלטעם ראשון רחוק הוא שהכתוב עצמו יפרש מהו העצרת שהוא עשיית מלאכה לכן פירש דבר אחר. ולפי ד"א קשה כיון דקאי על ישראל מאי דכתיב עצרת תהי' לכם הי' לו לומר עצורים תהיו.

אבל א) לא רחוק שהכתוב יפרש עצמו — ראה רא"ם כאן, ובגו"א מפרש שהוא עשה ולאו. ב) הקושיא על הפי' הב', שהי' לו לומר עצורים תהיו קשה עד"ז על הפי' הא'.

10) דהרי מש"נ בפ' ראה „ופנית בבוקר" ופרש"י „מלמד שטעון לינה" — קאי (בפשש"מ) רק ביו"ט ראשון של פסח, וג"ז רק בשייכות לקרבן פסח די"ד ניסן, כפשטות המשך הכתובים שם (ראה שם טז, ב ואילך ובפרש"י), וגם תיבת „ובשלת" שב־תחלת הכתוב „ופנית גו'" פרש"י „זהו צלי אש", שזהו בק"פ.

כנגד ע' אומות וכשבאין ללכת אמר להם המקום בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם פר אחד כו'[11] התעכבו לי מעט עוד כו'".

ויש להבין: מאחר שרש"י כבר הביא ב' פי' ששניהם הם ע"פ פשש"מ, מה מכריחו להביא עוד פירוש, ובפרט שהוא "מדרשו באגדה" (כדברי רש"י)? — והרי כלל מפורש הוא בדברי רש"י "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו"[12], והיינו דמביא אגדה רק באם "אנו צריכין לדברי אגדה"[13].

גם: תוכן דרש זה כבר הביאו רש"י לעיל בפ' אמור עה"פ[14] "עצרת היא". אבל שם לא הביא לפנ"ז את ב' הפירושים שכתב כאן ("עצורים בעשיית מלאכה" או "עצרו מלצאת"), וגם לא כתב ע"ז "מדרשו באגדה" וכיו"ב. והיינו דנקט שם שדרש "עצרתי אתכם אצלי כמלך שזמן את בניו כו'" הוא הפירוש הפשוט ד"עצרת היא".

וי"ל הטעם כי מלשון הכתוב שם "עצרת היא" — ולא כמ"ש כאן "עצרת תהי' לכם" — מובן שאין זו עצרת הסובבת ונפעלת ע"י ומצד בנ"י: ולכן אינו מפרש שלשון זה מורה על ציווי לבנ"י (עצורים בעשיית מלאכה או עצורים מלצאת), אלא מפרשו בשייכות לענינו של היום עצמו, יום שבו — "עצרתי אתכם אצלי כו'".

ולפ"ז גדלה התמי' בפסוק דידן, דמכיון שכאן כתיב "עצרת תהי' לכם", מהו הצורך לפרשו גם ע"פ "מדרשו באגדה" הנ"ל.

ד. ויש לומר הביאור בזה:

הקושי בכתוב כאן (שרש"י בא לתרצו) הוא השינוי כאן בהגדרת היו"ט דשמע"צ משאר ימים טובים, שבכל הרגלים נאמר בפרשתנו "מקרא קודש" [ביום ט"ו לחודש הראשון (חג הפסח)[15], ביום השביעי (דחה"פ)[16], ביום הבכורים[17], בחודש השביעי באחד לחודש (ר"ה)[18], בעשור לחודש השביעי (יו"כ)[19], בחמשה עשר יום לחודש השביעי (יום א' דחה"ס)[20]], וגבי שמע"צ שינה הכתוב כאן ולא נאמר בו "מקרא קודש" אלא "עצרת תהי' לכם".

ומזה מוכח שהכתוב (כאן[21]) בא לשמיענו שהחג ד"ביום השמיני" חלוק

---

11) וע"ד שנת' כמ"פ, זה שהתיבות שבאמצע "פר אחד איל אחד" נדפסו כד"ה חדש בפרש"י הוא ט"ס, כי זה בא בהמשך הפירוש ד"מדרשו באגדה", שסיומו "התעכבו כו' ולשון חבה הוא זה כו'", וכמ"ש בספר זכרון על פרש"י כאן (וכ"ה בכמה כת"י רש"י שתח"י).

[ומה שכ' רש"י רק "אל כנגד ישראל" ולא כ' ד(גם) "פר כנגד ישראל"* (כבסוכה נה, ב הנסמן בפרש"י) כי מובן מעצמו, דמאחר דע' פרים הם לנגד ע' אומות (כנ"ל כט, יח בפרש"י), פשוט דפר אחד הוא נגד ישראל].

12) בראשית ג, ח. ובכ"מ.

13) בראשית א, ד. וראה גם שם, א (ד"ה הב') אין המקרא כו'. ועוד.

14) כג, לו.

*) ובכמה כת"י רש"י שתח"י (ודפוסים) איתא "אלו כנגד ישראל".

15) כח, יז-יח.

16) שם, כה.

17) שם, כו.

18) כט, א.

19) שם, ז.

20) שם, יב.

21) אף שבפ' אמור שם, נאמר מקרא קודש בשמע"צ (כבשאר היו"ט). וראה לקמן בפנים.

מכל שאר החגים, שאינו בגדר „מקרא קודש" אלא יש בו דין מיוחד ד„עצרת תהי' לכם". ובגדרו של דין מיוחד זה מביא רש"י ב' פירושים:

פירוש הא' הוא, שדין „עצרת" הוא באיסור עשיית מלאכה, שע"ז ממשיך ב־כתוב „כל מלאכת עבודה לא תעשו", ד„עצרת תהי' לכם" פירושו שתהיו „עצורים בעשיית מלאכה". והיינו שדין איסור מלאכה בשמע"צ שונה הוא מהאי־סור במועדים אחרים, דאיסור המלאכה בשאר המועדים שייך לקדושת היום, „מקרא קודש"[22], ואילו בשמיני עצרת הוא מחמת ציווי מיוחד: „עצרת תהי' לכם", שאי עשיית מלאכה בו הוא מחמת דין וחיוב בפ"ע „עצורים בעשיית מלאכה" (והיינו גדר של העדר ושלילה), ולא מצד „מקרא קדש". [ומה שבהפסוק דפ' אמור נאמר מקרא קודש בנוגע לשמיני עצרת, לא נאמר זה בסמיכות ל־„כל מלאכת עבודה לא תעשו", כ"א[23] כהקדמה[24] ל„והקרבתם אשה לה'"[25]].

אמנם פירוש זה קשה קצת, כי כל פרשה זו דמועדים עוסקת בעיקר[26] לא באיסור מלאכה דיו"ט, כ"א בקרבנות (מוספים), וא"כ ק"ק לפרש שדוקא בפר־שה זו בא הכתוב לחלק בין יום השמיני לשאר הרגלים בענין איסור מלאכה (ש־מקומו המתאים לחידוש זה הוא, לכאו־רה, לעיל בפ' אמור).

ומחמת קושי זה ממשיך רש"י ומביא פירוש אחר — „ד"א עצרת עצרו מל־צאת", דהיינו שהציווי ד„עצרת תהי'" שביום השמיני (אינו מתייחס לאיסור מלאכה דיום זה, אלא) משתייך לקרבנות של חג זה, והיינו מה שבנ"י עצורים ביום זה מלצאת מלפני ה' (, ממקום הקרבת הקרבנות). ואין רש"י צריך לפרש מקום המצאם ברגל (שבו „עצו־רים מלצאת"), שהרי כבר נתפרש לפנ"ז בפ' משפטים[27] ופ' תשא[28] „שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל (את) פני ה־אדון ה'", שבשלש הרגלים באים ונמ־צאים לפני ה', בביהמ"ק ובירושלים, ובז' ימי הסוכות מפורש „ושמחתם לפני ה"א שבעת ימים"[29], שכבר באו ונמצאו ב־ירושלים במשך ז' הימים — באה התורה להוסיף שיתעכבו שם עוד יום אחד.

---

22) ראה גם (ע"ד ההלכה) ב"י לטאו"ח סתפ"ז סד"ה סדר היום. שו"ע אדה"ז ריש הל' שבת. וראה קו"א שם סק"א דהרמב"ם „במנין המצות (בריש ספר היד) מנה שש מצות** לשבות ממלאכה בששת ימים טובים** מדכתיב מקרא קודש בכל חד וחד ע"ש". וראה פרמ"ג פתיחה להל' יו"ט פרק הא' סק"ב וג'.

*) ולהעיר מרמב"ם ריש פ"ז דהל' יו"ט לענין חוה"מ „הואיל ונקרא מקרא קדש והרי הוא זמן חגיגה במקדש אסור בעשיית מלאכה".

**) ברמב"ם שם לפנינו (וכן בסהמ"צ) מנה המצוה דלשבות בימים טובים מהכתוב מקרא קדש — רק בחמש מצות (מ"ע קנט (א' דפסח), קס (ז' דפסח), קסב (שבועות), קסו (א' דסוכות), קסז (ח' דסוכות)). וברי"ה (מ"ע קסג) למדו מהכתוב באחד . . יהי' לכם שבתון. ואולי גרים אדה"ז ברמב"ם שם „וגו'" (ראה רמב"ם ספר המדע ירושלים תשכ"ד), והרי מסיים בהכתוב „מקרא קדש". ואולי זוהי הכוונה במ"ש אדה"ז „ע"ש". ועצ"ע (ובפרט שב־סהמ"צ שם הוסיף „האי שבתון עשה הוא"). וראה פרמ"ג שבפנים ההערה.

23) ראה רע"ב כאן.

24) ובפסוק שלאח"ז שם, לז נאמר כן בנוגע לכל המועדים „אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש להקריב אשה לה' גו'".

25) להעיר משו"ע אדה"ז שם על הגליון לענין חוה"מ „שקרוי מקרא קודש לענין הקרבנות בלבד".

26) אף שנזכר בכל חג איסור מלאכה שבו.

27) כג, יז.

28) לד, כג.

29) אמור שם, מ.

אלא שפירוש זה בפ"ע אינו מספיק, דאי משום הא – אין הכתוב צריך לתאר את יום השמיני בשם „עצרת תהי' לכם", כדי ללמד שבנ"י צריכים להתעכב ב־שמע"צ בירושלים – כי בעצם הודעת התורה שישנו יום שמיני (בהמשך לחג הסוכות) ש(גם הוא חג האסור בעשיית מלאכה, ו)מביאים בו קרבנות („והקרבתם גו'"), מובן כבר שביום זה מתעכבים ב־ירושלים, ומה נתוסף ע"י ההדגשה שנק' יום זה בשם „עצרת תהי' לכם"?

ולכן ממשיך רש"י „מלמד שטעון לינה", כלומר, השם „עצרת" מלמדנו דין חדש באופן ההעכבה, שאין השהיי' ב־ירושלים כמו בשאר ימות הרגל, אלא ש„טעון לינה" (שצריכים גם ללון בירו־שלים), משום שביום זה „עצורים מל־צאת".

ואולי י"ל הטעם שלא פירש רש"י זמן הלינה – כי מכיון שחיוב לינה נלמד ממ"ש „עצרת תהי' לכם", שביום זה „עצורים מלצאת", הרי מובן שזמנה של לינה זו הוא בליל שמיני דהרגל[30] (שהוא הנקרא „שמיני עצרת", ולא מוצאי יו"ט). וזהו החידוש בשמע"צ לגבי שאר רגלים, שבהם יכול (ע"פ פשש"מ) ללון בליל הרגל במק"א מחוץ לירושלים וכיו"ב, משא"כ בליל שמע"צ צריך ללון ב־ירושלים.

[ועפ"ז – לפרש"י, חיוב הלינה דפר־שתנו וחיוב הלינה דפ' ראה הם תרי לינה: דין לינה בפרשתנו הוא בליל שמיני עצרת, ואילו דין לינה הנאמר שם (לגבי יום א' דחג הפסח) הוא ב„ליל מוצאי יו"ט"].

וענין זה שייך שפיר לפ' קרבנות המוספים שבאים ברגלים, שהם קרבנות צבור הבאים עבור כלל ישראל ב־ביהמ"ק, ואשר לכן מתעכבים בני ישראל בירושלים בזמן זה[31].

אבל פירוש זה, עם היות שמתאים יותר (מהפירוש הא') לכללות תוכן ה־פרשה, אבל מאידך קשה יותר להולמו בפשטות המשך כתוב זה – „עצרת תהי' לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו" – דמה ענין חיוב לינה לענין איסור מלאכה? ונוסף לזה: לפירוש השני מבואר רק הטעם שגבי שמע"צ נאמר „עצרת תהי' לכם", אבל לא נתיישב – מדוע לא נאמר כאן (בטעם איסור מלאכה) „מקרא קודש". ולכן מביאו רש"י רק כפירוש שני.

ה. ועדיין אין הענין מחוור כל צרכו: שני הפירושים שברש"י מבארים רק במה הוא ההבדל בין שמע"צ לגבי שאר הרגלים (אם בזה שאיסור מלאכה שבו הוא רק בגדר „עצורים בעשיית מלאכה" או בזה ש„עצרו מלצאת . . טעון לינה"), אבל הא גופא טעמא בעי' – מדוע באמת שונה יו"ט זה משאר כל הימים טובים?

ולייישב זאת ממשיך רש"י „ומדרשו באגדה לפי כו' וכשבאין ללכת א"ל

30) להעיר מפרש"י פסחים דלעיל ס"א (אבל ראה לעיל הערה **5). ולהעיר שגם בספרי כאן יש מפרשים (ראה תולדות אדם לספרי) הכוונה ד־עצורים מלצאת היינו לינה דליל יו"ט, ולא דמוצאי יו"ט. וראה שפ"א שבהערה הנ"ל.

31) והיינו שלינה זו הוי כעין הכנה והכשרה של בנ"י – שמתעכבים ומתיישבים במקומם בירושלים לפני ה', לפני ההקרבה של היום. ומובן גם ב־פשש"מ שמכינים א"ע למאורע או דבר חשוב (ע"ד הנאמר במ"ת יתרו יט, י (ובפרש"י) וי"א). משא"כ ה„לינה" שבפ' ראה, שתוכנה שלא לעזוב המקום (או הפעולה חשובה), ולכן לנים במקומם בירושלים לאחר ההקרבה.

המקום בבקשה כו' התעכבו לי מעט עוד ול' חבה הוא כו' קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד"[32] — שלפי אגדה זו מוסבר היטב הטעם והסיבה להחילוק בין שמע"צ וכל היו"ט [הן באיסור מלאכה (כפירוש הראשון) והן בענין חיוב לינה (כפירוש השני)].

כלומר: אין כוונת רש"י כאן להביא פירוש שלישי בתיבת „עצרת" (ע"ד פירושו בפ' אמור, שמפרש מ"ש שם „עצרת היא" — „עצרתי אתכם אצלי כו' עכבו עמי עוד יום אחד"), אלא שבהבאת אגדה זו כוונתו להסביר[33] שני הפירושים שלפנ"ז (שלכן לא כתב רש"י כאן כלשון הכתוב „עצרתי אתכם" וכיו"ב).

הסברת הענין:

מאגדה זו מובן, שבעצם הי' היו"ט צ"ל רק שבעת ימים, אלא ד„כשבאין ללכת" (בסוף שבעת הימים, אז') אומר להם המקום שיתעכבו עוד יום אחד „כדי שאהנה מכם". היינו שיו"ט זה אינו יום שנתייחד בעצם ובפ"ע, אלא שהוא בגדר הוספה לחג הסוכות (שנתחדשה „כשבאין ללכת").

וזהו ההסבר בפירוש הראשון, דשאני איסור מלאכה דשמע"צ מכל שאר היו"ט — שבשאר היו"ט הוא (כנ"ל) בסיבת היותם „מקרא קדש", משא"כ בשמע"צ (שלא נאמר בו (כאן) „מקרא קדש") הוא שלילה, שאיסור המלאכה הוא שצ"ל „עצורים בעשיית מלאכה"[34]

— כי מכיון ששמע"צ אינו יו"ט מצ"ע, הרי מובן שאין קדושת היום הסיבה להיו"ט ואיסור מלאכה, אלא להיפך — זה שבנ"י מקיימים בקשת הקב"ה (ל־התעכב אצלו על ידי) שיהיו עוצרים עצמם ממלאכה כו', הוי סיבה וגורם ש־היום יתקדש בקדושת יו"ט:

ועד"ז לפירוש השני („עצרת עצרו מלצאת מלמד שטעון לינה") — שאגדה זו היא הסברה בחיוב לינה המיוחד בשמע"צ:

מכיון שכל תוכנו של יו"ט זה הוא

---

32) פרטי דיוקי הלשונות בפרש"י והשינויים לגבי פירושו בפ' אמור, וכן הטעם שהוצרך רש"י להביא כאן „ובמדרש רבי תנחומא למדה תורה דרך ארץ כו'" (ראה לעיל הערה 11 שגם זה הוא המשך לד"ה זה שבפרש"י) — נת' בארוכה בההתועדות.

33) ולכן משנה רש"י וכותב „ומדרשו באגדה", ולא כרגיל „ומדרש אגדה".

34) ואף שגם בפ' ראה (טז, ח) פי' „עצרת לה' אלקיך" (הנאמר בשביעי של פסח) „עצור עצמך מן המלאכה" — יש לפרש הכוונה שם, שבא בהמשך למ"ש בכתובים שלפנ"ז ע"ד החיובים בימים ה־קודמים (הפעולות בקשר לקרבן פסח כו', ושמח ימים תאכל מצות), אשר בהמשך לזה מפרש רש"י דמ"ש „וביום השביעי עצרת לה"א", היינו „עצור עצמך מן המלאכה", דהכוונה היא שאין בו מצוות היום כבימים שלפנ"ז, והציווי אל האדם ביום זה הוא רק — „עצור עצמך מן המלאכה" [אבל אין לפרש שם שאיסור מלאכה דשמ"פ לא בא כתוצאה מקדושת היום שהוא „מקרא קודש" — שהרי בפ' ראה לא נאמר בשום יו"ט „מקרא קודש" וכל הפרשה מדברת בקרבנות ובשמירת היו"ט].

ועפ"ז יש לבאר חילוקי הלשונות בין ב' פירושי רש"י אלו (בפרשתנו — „עצורים בעשיית מלאכה", ובפ' ראה — „עצור עצמך מן המלאכה"): בפ' ראה אין המדובר בגדר איסור מלאכה מצד היום, אלא רק ע"ד החיוב על האדם ביום זה, „עצור עצמך מן המלאכה": משא"כ בפרשתנו „עצרת תהי' לכם" בא הכתוב לתאר גדרו של היום, שהאדם נמצא ביום כזה הפועל שמצבו יהי' „עצורים בעשיית מלאכה" [ובפ' אמור שנאמר „עצרת היא" — שאינו בשייכות להאדם כלל — מפרש רש"י שקאי על פעולת הקב"ה „עצרתי אתכם אצלי", כנ"ל].

*) אף שלמעשה, גם בששת הימים שלפנ"ז אין חובה לאכול מצה (כפרש"י שם) — הרי זה גופא נלמד מיום השביעי (כפרש"י שם). ואכ"מ.

שהקב"ה מבקש מבנ"י "התעכבו לי מעט עוד כו' קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד", שבנ"י יהיו יחד עם הקב"ה "כדי שאהנה מכם" — הרי מובן, שבמשך כל יום זה נמצאים עם הקב"ה, ואין מקום ללון חוץ לירושלים.

[וע"פ המדרש אגדה מוטעם עוד יותר הקשר דחיוב לינה לפרשה זו (דקרבנות דרגל) — כי בקשת המקום באה בהמשך לקרבנות דז' ימי החג (שהם כנגד ע' אומות), שמבקש מבנ"י "עשו לי סעודה קטנה" — פר אחד איל אחד דיום השמיני (שכנגד ישראל)].

ו. והנה מב' הפירושים שברש"י כאן יש ללמוד גם בירור בחלק ההלכה שבתורה.

ארז"ל[35] "שמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב (פייס בפני עצמו זמן בפני עצמו רגל בפני עצמו כו')". והנה בפירוש "רגל בפני עצמו" מצינו כמה שיטות: במקום אחד בש"ס[36] פירש רש"י "שאין יושבין בסוכה", ובכ"מ בש"ס[37] פי' ש"אין שם חג הסוכות עליו"[38]. והרמב"ן[39] הרבה לתמוה על רש"י, וכ' דפי' רגל בפני עצמו היינו שמתחייב בו בראי' וחגיגה ושמחה כרגל בפני עצמו, ולא מדין תשלומין דראשון, שגם אם הי' חיגר בראשון, דכה"ג פטור בשני וכו' כיון דהוי תשלומין דראשון, משא"כ בשמיני עצרת הוא מתחייב בראי' וחגיגה דהוי רגל בפני עצמו (וכן יש עוד פירושים בראשונים ב"רגל בפני עצמו"[40]).

אמנם לפי דברי רש"י כאן (בפירוש הראשון) דעצרת פירושו "עצורים בעשיית מלאכה" מתבאר הגדר ד"רגל בפני עצמו" באופן פשוט, שגדר איסור מלאכה שבו ודין רגל שבו אינו באותו גדר ודין רגל דסוכות, וכנ"ל.

ז. עד"ז יש ללמוד דבר חדש מפירוש השני שברש"י:

אף שלפום ריהטא נראה שפירוש זה מקורו בספרי[41], הרי ע"פ הנ"ל מובן, דדין לינה בפי' רש"י עה"ת, וגדר לינה המבואר בספרי כאן (וכן בש"ס) שונים הם לגמרי.

דהנה בדין דטעון לינה יש ב' אופנים[42], אי מפני הקרבנות שמביא, דקרבן טעון לינה בירושלים: או מחמת היו"ט, דמפני כבוד יו"ט[43] טעון לינה:

בספרי איתא שדין לינה הוא מפני הבאת הקרבן, כמפורש בהתחלת לשון הספרי "הרי שהביא קדשיו כו'", שמזה מובן דזה ש"עצרת הכתוב מלצאת" הוא מפני הבאת קדשיו.

[וסוף דברי הספרי "הואיל וזה קרוי מקרא קדש וזה קרוי מקרא קדש מה זה

---

35) סוכה מז, סע"ב ואילך. וש"נ.

36) סוכה שם (מח, רע"א).

37) ר"ה ד, ב. יומא ג, רע"א. ועד"ז חגיגה יז, א "שיש לו שם רגל בפני עצמו ואינו קרוי סוכות".

38) ובתוס' ישנים יומא שם: פירש בקונטרס שאומר חג שמיני עצרת הזה. וראה תוס' ר"ה שם ד"ה פז"ר, דמ"ש רש"י (שם) "שאין שם חג הסוכות עליו" — "רוצה לומר דבבהמ"ז ותפלה מזכירין שמיני עצרת ולא סוכות".

39) סוכה שם.

40) ראה תוד"ה פז"ר בר"ה, יומא וחגיגה שם. תו"י שם. רמב"ן שם. ועוד.

41) כבראי"ם שבתחלת השיחה. וצ"ע בספר הזכרון כאן, שהביא על דברי רש"י מסוכה (מז, א) כשם ששבעת ימי החג טעונין . . לינה כו'.

42) ראה תוד"ה דכתיב חגיגה יז, ב בסופו (תי' הר"ר אלחנן). ריטב"א ר"ה ה, א: סוכה מז, ב. וברמב"ן סוכה שם משמע דהוי מחלוקת ר"י ורבנן.

43) ריטב"א סוכה שם. ובמאירי שם "לכבוד היום".

עצור כו'" — אין הכוונה שדין לינה הוא מפני כבוד יו"ט (מקרא קודש) שבו, אלא שהואיל ושניהם (יו"ט הראשון ויו"ט ה־אחרון) נקראים מקרא קודש, למדין ב־היקש מהשני על הראשון. והיינו ד"זה קרוי מקרא קודש וזה קרוי כו'", הוא רק לימוד להשוותן זל"ז בדין "עצרו מל־צאת", ולא סיבה וטעם לדין זה].

וכן מפורש בספרי ראה עה"פ[44] ופנית בבוקר והלכת לאהלך "מלמד שטעונים לינה אין לי אלא בלבד מנין לרבות עופות ומנחות יין ולבונה ועצים ת"ל ופנית בבוקר כל פונות שאתה פונה מן בוקר ואילך" (אלא דשם נתחדש שדין לינה הוא לא רק בקרבנות שאדם מביא ברגל, אלא דכל קרבן שמביא טעון לי־נה[45]). — ולינה זו היא בלילה שלאחרי הבאת הקרבן*[45].

ונמצא מבואר מדברי הספרי דחיוב לינה הוא מפני קרבנותיו הפרטיים שמביא ביו"ט (וכן בשאר ימות השנה).

אמנם מצינו בראשונים[42] שפירשו שיש דין לינה (גם) מפני היו"ט, דכבוד יו"ט מחייב לינה בירושלים.

ולפי טעמים אלו יוקשה מאי טעמא אשמעינן רחמנא "עצרת, עצרו מלצאת" דוקא גבי יום שמיני עצרת ולא בקר־בנות דשאר יו"ט? ויתירה מזו, לאחרי שלמדין ממ"ש "ופנית בבוקר והלכת לאהלך" דכל פינות שאתה פונה מן הבוקר ואילך, דכל קרבן טעון לינה, שוב למה הוצרך הכתוב לומר גבי שמע"צ "עצרת תהי' לכם, עצרו הכתוב מלצאת"[46]?

אמנם לפי פרש"י מבואר, דהרי ל־רש"י "ופנית בבוקר והלכת לאהלך" ש־בפ' ראה ו"עצרת עצרו מלצאת" דכאן הם שני דינים שונים: דין ופנית בבוקר מדובר בדין לינה מפני הקרבן[47], ובזה "טעון לינה ליל מוצאי יו"ט", משא"כ מה שטעון לינה ביום השמיני עצרת "עצרו מלצאת" הוא דין בהיום דשמע"צ, ולפי־כך — א) אינו בשאר רגלים, ב) טעון לינה לא בליל מוצאי יו"ט, כ"א בליל יו"ט (דאף שאינו יכול לצאת מחוץ לתחום וכו', הרי יתכן שיצא מירושלים בתוך התחום[48]). ג) אי"ז שייך להבאת קדשיו, קרבנות היחיד של כ"א מישראל (רא' וחגיגה), כ"א מחמת קרבנות מוספי היום[49] שהם קרבנות ציבור — פר אחד איל אחד שכנגד כל ישראל.

---

44) טז, ז.

45) וראה שם פלוגתת ר"י ורבנן אם פסח שני טעון לינה. ולהעיר מרמב"ן סוכה שם, דלר"י "אין שום קרבן טעון לינה אלא של רגלים בלבד".

*45) וכמ"ש בתוד"ה טעון פסחים שם. ועוד. וכ"כ רש"י בסוכה שם, סע"א (בקרבן חגיגה). וראה מפרשי הספרי פרשתנו ופ' ראה שם.

46) ולהעיר מקושיית התוס' (ר"ה שם. ועד"ז ב־רשב"א וריטב"א שם. תוס' וריטב"א סוכה שם. ועוד) מדוע "לחג הסוכות אצטריך היקישא" (לחג המצות) דטעון לינה (ר"ה שם. וש"נ), ולא ילפינן (כשמע"צ בכורים ושאר כל הקרבנות) מדכתיב ופנית. ע"ש.

47) וגם זה רק בשייכות לקרבן פסח, כנ"ל הערה 10.

48) כפרש"י פסחים שם.

49) בריטב"א ר"ה שם: דהכתוב הוסיף ברגלים חיוב לינה מדין הרגל (והיינו לימוד דלמדין (ר"ה שם. וש"נ) מה חג המצות טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה), אע"פ שאינו מקריב קרבן והיינו דכתבי' לקרא בפ' חג המצות ולא כתבי' בפ' קרבנות. וצ"ע לאיזו פרשה כוונתו במ"ש "בפ' קרבנות", והרי לדבריו קרבנות טעונים לינה היינו קרבנות ראי' וחגיגה — קרבנות יחיד (ולא דפרשתנו דמדובר ב־מוספי הרגלים — קרבנות צבור), ובפ' ראה שם (וכן בפ' משפטים ותשא) נזכרים קרבנות ראי' וחגיגה — לא יראה פני ריקם כו'. וצ"ע.

וי"ל שבזה מבואר גם זה שבז' הימים שלפנ"ז לא הי' טעון לינה, כי מכיון שכל ימות הרגל הקריבו כנגד ע' אומות, הרי אף שהיו כל ז' הימים בירושלים אין הכרח שיהי' באופן כזה שיתעכבו שם כל הזמן ולא יצאו ללון.

ח. מיינה של תורה שבפירוש רש"י:

ידוע מ"ש רבינו הזקן[50], ש„ז' מצות דרבנן . . יוצאות ונמשכות ממצות ה־תורה וכלולות בהן במספר תרי"ג".

ועפ"ז יש לומר, דיו"ט שני של גליות שהוא מדברי סופרים (ומדברים שנת־חדשו בגלות[51]) נמשך מהחג (דאורייתא) דשמיני עצרת, שבדאורייתא גופא הוא[52] זה שנתוסף על הרגל (מהג' רגלים) ה־מפורשים בתורה[53]. וע"ד שיו"ט שני של גליות הוא חידוש של דברי סופרים[54] (חכמי ישראל) — מעין זה הוא גם בחג דשמע"צ מה"ת, שענינו הוא שהקב"ה אומר לבנ"י — „בבקשה מכם עשו לי כו' התעכבו כו'".

והנה ביו"ט שני של גליות מצינו שני קצוות: אין קדושתו חמורה כיו"ט ראשון[55], ולאידך ארז"ל[56] ערבין עלי דברי סופרים, חביבין ד"ס מדברי תורה, שמזה מובן גם בנוגע ליו"ט שני של גליות, שיש בו עריבות וחביבות מיוחדת יותר מיו"ט ראשון[57].

ומעין שני ענינים אלה מצינו גם בשמיני עצרת — בהתאם לשני הפירו־שים שברש"י:

פירוש הא' — עצורים בעשיית מלאכה, מורה שקדושת החג אינה כ"כ כקדושת ג' הרגלים, שבהם „כל מלאכה לא תעשו" הוא תוצאה מזה שהוא מקרא קודש, כנ"ל באורך;

ובא פירוש השני ברש"י — שדוקא ב־חג זה יש עריבות וחיבה מיוחדת, „עצרת עצורים מלצאת . . טעון לינה", וכהמשך האגדה שבפרש"י — שאז ישנה ההת־חברות וההתאחדות בין ישראל ואביהם שבשמים, באופן שאא"פ להפריד ביניהם כלל (גם לא בלילה), עוד יותר משלשת הרגלים.

וזהו גם הטעם שענין זה בא על ידי עבודת בני ישראל, וכנ"ל בלשון רש"י „אמר להם המקום בבקשה מכם כו'" — כי שלימות העריבות והחיבה של הקב"ה מתגלית דוקא בזה שבנ"י ע"י עבודתם ויגיעתם מהפכים יום חול שייעשה יום טוב (שמתעכבים עם הקב"ה)[58].

ומזה באה הנתינת כח, שגם לאחרי החג, כשכל אחד חוזר לביתו, ואינו לפני

---

50) אגה"ק סכ"ט (קנ, א).

51) ל' הרמב"ם הל' יו"ט פ"א הכ"א.

52) ע"ד מרז"ל כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקנו (פסחים ל, ב. וש"נ), ובמכש"כ ממרז"ל ליכא מי"ד דלא רמיזא באורייתא (ראה תענית ט, א. זח"ג פרשתנו רכא, א).

53) ועפ"ז אולי י"ל (נוסף על המבואר בלקו"ש ח"ט ע' 235 בהערה), דלכן הדרוש בענין יו"ט שני של גליות בא בלקו"ת בהדרושים דשמע"צ — אף שיש לפנ"ז מאמרים דחה"פ, חה"ש וסוכות — כי משמע"צ דוקא נמשך הענין דיו"ט שני (גם דחה"פ כו'), כבפנים (ומובן ג"כ דלכן בשמח"ת הוא עיקר המעלה דיו"ט שני, כמבואר בלקו"ש שם).

54) ראה רמב"ם פ"א שם ובהלכה כב.

55) ראה רמב"ם שם הכ"ג ואילך. ועוד.

56) ע"ז לה, א ובפרש"י שם. ירושלמי ברכות פ"א ה"ד (הובא בר"ח ע"ז שם). וש"נ. שהש"ר עה"פ כי טובים דודיך מיין (פ"א, ב (ב)).

57) ראה לקו"ש שם ע' 235 ובהערות שם.

58) כמו שהוא בנוגע ליו"ט שני של גליות, שהעילוי שבו הוא מצד עבודתם של ישראל — ראה לקו"ש שם. חי"ט ע' 381 ואילך ובהערות.

ה' בירושלים ובבית המקדש, ועסוק „בכל מלאכתך" – בעובדין דחול שלו, ה"ה מתעכב ועצור ועד (– שרק אני ואתם) – דבוק במקום, עד לתכלית ה־התאחדות, עצרת תהי' לכם[59] – ואין ל־זרים אתך – ישראל ומלכא בלחודוהי[60].

(משיחת ש"פ פינחס תשכ"ז)

59) ראה שמו"ר (פט"ו, כג) בנוגע לכמה ענינים שנאמר בהם „לכם" (אלא שלא נזכר שם שמע"צ). ובסה"מ עת"ר (ע' לה. מד), תש"י (ע' 71. 82) ועוד – מפרשו על שמע"צ. וראה במדב"ר פכ"א, כד. זהר שבהערה הבאה.

60) זח"א סד, א־ב. שם רח, ב – הובא ונת' באוה"ת שמע"צ (כרך ה) ע' ב'תקמט ואילך. סה"מ תרפ"ז (ע' לו ואילך).